

עירובין עג

משה שווערד

1. יד בנימין

דף ע"ג בגמ' ושמואל אמר מקום לינה גורם,
יש מן הראשונים שפי' אף מקום
לינה וה"ה דמודה שמואל דמקום פיתא גורם,
ואולם הרשב"א והריטב"א ז"ל הכריעו דהדברים
כפשטי' דלשמואל אין מקום פיתא גורם ועיי"ש.

2. ריטב"א על מסכת עירובין דף עג/א

ר' יהודה בן בתירא כו' דקסבר שהנשים נגררות אחר בעליהן שמקבלות ממנו פרס שהן כמותו כגופו וגם נגררות זו עם זו שלא לאסור זו על זו שהבעל מצרפן ולא עוד אלא שביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה וכן פי' הראב"ד ז"ל אבל עבדי לא שייכי כולי האי בתר אדון ולא זה עם זה:

3. ריטב"א על מסכת עירובין דף עג/א

ר' יהודה בן בבא... [1] ועבדים דנקטי' לאו עבדים ממש אלא כל שמשרתים אותן. [2] ודעת כל הפוסקים ז"ל דהלכתא כר' יהודה בן בבא מדפריש רב טעמיה ותימה על הרמב"ם ז"ל שפסק כדברי שניהם להקל. [3] ואסיקנא דהרב ותלמידו דינם כאב ובנו לענין מקבלי פרס ולמדנו משמועתינו דלא מהני קבלת פרס אלא למי שיש להם צד שטח וחבור כעין אב ובניו או נשים ועבדיו והרב ותלמידו אבל לא לאינש דעלמא. ומכאן אתה למד למה שכתבנו לעיל בשם ר"י ז"ל לענין בעל הבית שהכניס בחורים לביתו ללמוד וייחד להם בית לדירתם ופתם שאינן צריכין עירוב ואין אוסרין עליו ואע"פ שפתוחין בתיהם לחצר כיון שרשותם הוא שלו שהשאייל להם וזה אינו דהא מסתמא נשים ועבדים אותם בתיים שישנים ואוכלין בחצר שלו הם ואע"פ כן אוסרין עליו כשיש דיוורין אחרים ואע"פ שמקבלי' פרס וכשאינן מקבלין פרס אוסרין אע"פ שאינן דיוורין ואלו לגבי בחורים אלו לא מהני קבלת [פרס] אלא ודאי דאין דינו מחוור וכן השיב עליו רבי' מקוצי והראיה שהביא ז"ל משכירו ולקטו כבר תריצנא לעיל:

4. רמב"ם יד החזקה - הלכות עירובין פרק ד

(ו) האחים שכל אחד מהם יש לו בית בפני עצמו ואינן סומכין על שולחן אביהן וכן הנשים או העבדים שאינן סומכין על שולחן בעלן או רבן תמיד אבל אוכלין הם על שלחנן בשכר מלאכה שעושין לו או בטובה ימים ידועין כמי שסועד אצל חבירו שבוע או חדש אם אין עמהן דיוורין אחרים בחצר אינן צריכין לערב ואם עירבו עם חצר אחרת עירוב אחד לכולן ואם בא העירוב אצלן אין נותנין פת ואם היו דיוורין עמהן בחצר צריכין פת לכל אחד ואחד כשאר אנשי החצר מפני שאינן סומכין על שולחן אחד תמיד.

5. הרא"ש על עירובין פרק ששי - סימן יט

הר"ז הלוי ז"ל פסק כרבי יהודה בן בבא משום דרב מפרש לטעמיה. והרמב"ם ז"ל (פ"ד מהל' עירובין הלי פסק כדברי שניהם להקל. ואין זה תרי קולי דסתרי אהדדי דלמר סבירא ליה דאשתו כגופו ועבד לאו כגופו. ולמר ס"ל כיון דהעבד משועבד לעבודת רבו חשיב כאילו הוא תדיר אצל רבו. וכיון דקיימא לן הלכה כדברי המיקל בעירוב תפסינן סברת המיקל בעבד וסברת המיקל באשה.

6. יד בנימין

ותלמידו, והשיג מזה על מש"כ התוס' לעיל פ"ב. (ד"ה ומודין) צמי שיש לאדם סופר או מלמד צמיתו וכן צמורים הנאים ללמוד תורה ושריין אלל צעה"כ שאין אוסרין עיי"ש, ואולם ראיתי בקרבן נחנאל שר' להליך צעד תוס' ח"ל: "דכיון דמנאות הללו כמינות ס"ת ולימוד תורה ולשון לצמי מוטלים עליו והוא מחזיק אותם

המה כשלוחי מ"ה שלוחו של אדם כמותו ונגררים אחר הנעה"כ עכ"ל. (ר"ל ולכן נקטו התוס' דברים אלו בדוקא סופר ומלמד וצמורים הנאים ללמוד תורה).

7. ספר מגדים חדשים

דכתיב ודינאל בתרע מלכא. פירש"י בכל מקום שהוא חשיב ליה בתרע מלכא. וביאר הרמב"ם, שאעפ"י שלא היה יושב כל היום בשער, עושה אותו הכתוב כמי שיושב שם כיון שמקבל פרס ממנו והוא משרמו ועבדו ע"ש. וביאר המאירי כפ"י, אעפ"י שדינאל היה מתעסק במורה כל היום והיה שוקד על דלמות החכמה, היה הכתוב קוראו מצד עבדותו כאלו הוא עומד כל היום בשער המלך, ולומר שמצד היראה היה מעלה על לבו עבדותו כאלו היה דר כל היום בשער המלך ע"ש. והנה מש"כ שדינאל היה מתעסק במורה כל היום, לא מצינו להדיא בחז"ל, ובאבות דר"י (פ"ד, ה) איתא, מצינו שדינאל איש חמודות שהיה מתעסק בגמ"ח כו' היה מתקן את הכלה ומשמתה ומלווה את המת ונותן פרוטה לעני ומחפלא חפלתו ג' פעמים בכל יום ע"ש.

וכתב עוד המאירי, ויכול לפרש על דרך זה הא דכתיב (אסתר ב, כ) ומרדכי יושב בשער המלך, כלומר שלא היה עומד שם כל היום, שהרי הוא היה חסס גדול בשבועים לשון ומתעסק במורה, ולא כן חכמתו ופירושו אימתי נעשית ע"ש. והנה מה שהוכיח ממה שהיה חסס גדול בשבועים לשון, נראה דרמז בזה למ"ש במגילה (יג ב) והס לא ידעו שמרדכי מיושבי לשכת הגזית היה והיה יודע שבועים לשונות ע"ש. ח"ש שהרי ידענו שהיה חסס גדול בשבועים לשון, מדהיה יושב בלשכת הגזית, ויודאי שהיה עוסק במורה. והנה מ"ש במגילה (עו ב) ורמי לרוב אחיו ולא לכל אחיו מלמד שפירשו ממנו מקלט סנהדרין, פירש"י לפי ששטל מן

8. המאור הקטן מסכת עירובין דף כב עמוד ב

[דף עג ע"א] והא דת"ר מי שיש לו חמש נשים וכו' לא כתבה הרי"ף ונראה לנו שהלכה כר' יהודה בן בבא דמתיר בעבדים ואוסר בנשים משום דמפרש רב טעמיה מדכתיב ודינאל בתרע מלכא כלומר כל מקום שהיה הולך היה רואה עצמו כאילו הוא בשער המלך מפני מוראת מלכות, ואף עבד אצל רבו כך הוא וכן תלמיד אצל רבו מדרב בי ר' חייא ור' חייא בי ר' ...

9. ספר בניהו בן יהוידע על עירובין דף עג/א

ע"א תנו רבנן מי שיש לו חמש נשים מקבלות פרס. י"ל למה נקיט חמש, ודי לומר שתיים או שלש נשים דגם כן שייך האי דינא בהו. ונראה לי בס"ד דאיתא בהרמב"ם ז"ל ה' אישות פי"ד אף על פי דמן הדין נושא אדם כמה נשים, צוו חכמים שלא ישא אדם יותר על ארבע נשים אף על פי שיש לי ממון הרבה, כדי שיגיע להם עונה פעם אחת בחודש יע"ש. והשתא בזה יתורץ שפיר דקדוק שדקדקנו לעיל, דנקיט חמש נשים לרבותא דריב"ב דמתיר בנשים, משום דסבר שהם נמשכים כולם אחר הבעל, ואף על גב דהם חמש נשים שאין מגיע לכל אחת עונה בחודש שיש כאן מיעוט קורבה בין האשה לבעלה, עם כל זה חשיבי כוליהו נמשכים אחריו. ...

10. יד בנימין

שם בגמ', בעי רמב"ח מר"ח אב וכו' הרב ותלמידו כרצו דמו או כיחידים, צריכין עירוב או א"ל עירוב, מצוי שלהן יתיר בלחוק"ק וכו', מפירש"י ז"ל מבואר דיש כאן ג' שאלות, וכ"מ צריטב"א, ועי"ש דעיקר הוא הבעיה השלישית משום דהבעיה ראשונה כבר ידעי ממחני דכיחידים הם ולא אסרי אהדדי (במקבלי פרס), וכן בעיה השני' תליא בבעיה הראשונה, נמצא דעיקר הוא הבעיה השלישית והיינו אח"ל (לגבי ב' הבעיות) דהוי כיחידים מהו לענין מצוי שלהן אי יתיר בלחוק"ק וכגון שהיו דרים האב וכו' (או הרב ותלמידו) צב' חצירות, ולגבי מצוי שהיא יתיר בלחי וקורה בעי ב' חצירות פתוחין למצוי והשאלה כיון דלגבי עירוב חשיבי כחד שמה לענין חצרות פתוחות למצוי נמי כחד חשיבי ואין כאן צ' חצרות פתוחין למצוי, ועי' עוד מה שנבאר ברש"י).

ופשיט לן לענין צ' הנעיות הראשונות חשיב
 להו כיחידים וא"צ עירוב אבל לענין צ'
 חזירות פתוחות למצוי שפיר חשיב לן כשני
 חזירות וניתר בלחוק ופירש"י דמ"מ פתוחות
 לו, וההפך נראה בזה דהנה עיקר הטעם דנעי
 צ' חזירות פתוחות למצוי הוא כמו שהביא
 במשנ"צ סי' שס"ג ס"ק ק"צ דהענין שהחירו
 במצוי בלחי וקורה הוא מחמת ריבוי דירין דאין
 משתמשין שם בהנע כ"כ לכן סגי בלחי וקורה
 אבל היכי דליכא ריבוי דירין דמשתמשין בהנע
 כמו חזר אז לא סגי בלחי וקורה אלא נעי' צ'
 פסין, ולפי"ז ה"ג נהי דלגבי עירוב חשיב א"צ
 ובנו או תלמיד ורבו כיחידים מ"מ ריבוי דירין

עכ"פ יש כאן, ומיהו זה רק במקבלי פרס אבל
 באוכלין על שלחן אביהם (או רבם) ממש משמע
 מלשון השו"ע שם סעי' כ"ו דאין ניתר בלחי
 וקורה וכמש"כ במשנ"צ שם ס"ק ק"ד, ואף
 דעכ"פ איכא ריבוי דירין ז"ל כיון דמ"מ אוכלין
 על שלחן א' כיחידים דמו ודו"ק.

11. ריטב"א על מסכת עירובין דף עג/א

שם בעא מיניה רמי כו' כיחיד' דמי פי' לענין הא דתנן לקמן בשתי חצרות זו לפניו מזו שאם הם יחידים שתייהן מותרות אם
 דרים הרב ותלמידו או הרב ובנו בחצר הפנימית וכל אחד אוכל וישן בביתו אלא שמקבל פרס אם הם חשובי' כיחידים שלא
 לאסור על החיצונה דהוה להו רגל המותרת במקומה או לא והא ודאי דהא תליא באידך בעיא אם צריכין או לא וכיון דכן אין אלו
 עיקר שאלתו של רמי בר חמא דאלו אב ובנו מתני' היא שאין צריכין לערב והרב ותלמידו הא ברירנא לה לעיל אלא עיקר
 השאלה היא השאלה [הג'] [ה"ג] שאם הם דרים במבוי [כל אחד] [כאחד] בחצרו אם נדונין כשתי חצרות לעני' שיהא המבוי
 ניתר בלחי וקורה או לא ומשום דפשיטא ליה דינא דשתי שאלות ראשונות שהם חשובים כיחידים ושאין צריכין לערב קא מבעיא
 ליה אם נאמר דכיון שכך אין כאן שתי חצרות או לא. ופשיט ליה ממתנייתא דאע"ג דכיחידים דמי להני תרתי שתי חצרות
חשבי' להו להיות המבוי ניתר בלחי או קורה ואין צריך לחיים או פס ד' דמכל מקום חשיבות מבוי יש כאן שאלו היו דרים
שם אחרים צריכי' ערוב ואפי' הם בעצמם אם אינם מקבלין פרס וכן פירשו רבותי:

12. שערים מצויינים בהלכה

הריטב"א העיר מדברי המהרי"ט (סי' קנ)
 שנשתפק בבעה"ב שמזמין אורחים לשלחנו,
 אם האוכל קני להם לגמרי גם לקדש בו
 אשה, ומדברי הריטב"א משמע שאין להם
 קנין בהפת, ורק לענין עירוב ושיתוף הוא
 דהוי כאילו נשתתפו עמו ולא לשום דבר
 אחר, שאין הבעה"ב מקנה להם אלא
 לאכילתם. ונראה להוכיח מכאן שבלייל פסח
 כשבעה"ב מזמין אורחים לשולחנו, שיש
 להם קנין בהמצות שאוכלין, ואין צריך
 הבעה"ב להקנות להם, והם יגביהו לצורך
 קנין, דהא הכא יש להן קנין בהפת, שנעשה
 הפת שע"ג השולחן קנין עירוב, ועי' מה
 שהארנו במס' נדרים (לד: ד"ה א"ל) ובמס'
 קידושין (נב: סוד"ה ההוא סרסיא) בענין זה.

הפת שעל השולחן סומכין עליה משום
 עירוב. פירשו התוס' והרשב"א
 והריטב"א, דמיירי גם בבעה"ב שהזמין את
 החבורה, דאע"פ שאין מקנה להן בפירוש
 הפת שע"ג השולחן, מ"מ יש להן הזכות,
 כיון שזימנם לאכול, והרי הוא כאלו נשתתפו
 בו. והמהר"ל בגו"א פי', שהבעה"ב הקנה
 להם, אלא דהוי אמינא דאין קונים עד
 שאוכלים אותו, ומקודם אין קונים, קמ"ל
 דשפיר קנה העירוב. ובהגהות כור לזהב על